

Nicholas Solø Varela er utdannet logoped ved Nord universitet og jobber som spesialpedagog/logoped i bydel Grünerløkka i Oslo.

E-post: nicholas.varela@bga.oslo.kommune.no
Foto: Privat

«... DE ØNSKER AT DET SKAL HENGE SAMMEN. STEMME OG DEN DE ER» – LOGOPEDISK ARBEID MED TRANSKVINNER MED KJØNNSINKONGRUENS

Artikkelen er et sammendrag av masteroppgaven «... De ønsker at det skal henge sammen. Stemmen og den de er». Masterprosjektet er en kvalitativ intervjustudie av seks logopeder. Studiens hensikt er å utforske hvordan logopeder hjelper transkvinner som ønsker feminisering av kjønnsuttrykket, med vekt på stemmen. Formålet med studien er å belyse hvordan logopeder jobber med øvelser og rådgivning for å hjelpe transkvinner, og forhåpentligvis fungere som et verktøy for flere logopeder som jobber med transkvinner. Funnene viste at logopedene bruker ulike stemmeøvelser for å oppnå en feminisert stemme. I tillegg viser funnene at logopedenes rolle også innebærer å feminisere den nonverbale kommunikasjonen, samt mye rådgivning. Til slutt belyses det utfordringer man kan møte på i feminiseringsarbeidet. Deler av teksten er direkte gjengivelse fra masteroppgaven.

Begrepsavklaringer

De aller fleste er ikke kjent med ord og begreper transpersoner benytter for å beskrive seg selv, sine erfaringer og utfordringer (Serano, 2016, i Moen, 2019, s. 35). Derfor er det hensiktsmessig å redegjøre for relevante begreper som vil bli brukt konsekvent i artikkelen.

Cis kommer fra latin og betyr «på denne siden av» eller «kongruent». **Cis-person** er et begrep som brukes for noen som identifiserer seg med sitt fødselskjønn (Wurm, 2017, s. 138). Ciskvinne blir i den sammenheng brukt for å beskrive en person som er tildelt jentekjønn ved fødsel, og som identifiserer seg som kvinne.

Trans kommer fra latin og betyr «på andre siden av» (Wurm, 2017, s. 139). I denne sammenheng brukes begrepet som en paraplybetegnelse for personer som identifiserer seg med et annet kjønn enn det de ble tildelt ved fødsel (Pasientorganisasjonen for kjønnsinkongruens, u.å.-a). **Transjente/transkvinne** beskrives i den sammenheng som «en person som ble tildelt guttekjønn ved fødsel, men som identifiserer seg selv som kvinne» (Aaserud,

2021, s. 31). Ikke alle transkvinner vil identifisere seg innenfor den binære kjønnsnormen (Oates et al. 2023, s. 4207). Denne artikkelen tar hovedsakelig for seg de som gjør det.

Kjønnsinkongruens er den nyeste diagnosen i ICD-11, og defineres som en vedvarende inkongruens mellom individets tildelte kjønn ved fødsel og opplevde kjønn (Helsedirektoratet, 2020; Pasientorganisasjonen for kjønnsinkongruens, u.å.-b; Aaserud, 2021, s. 26).

Kjønnsuttrykk er måten man bevisst eller ubevisst uttrykker kjønnsidentiteten sin på for omverdenen gjennom atferd som eksempelvis klær, stemmebruk, nonverbal kommunikasjon som manerismer og bevegelsesmønster etc. (Nylund & Benestad, 2020; Wurm, 2017, s. 137; Aaserud, 2021, s. 27).

Kjønnsdysfori brukes som et beskrivende begrep når det gjelder ubehaget knyttet til kjønnsinkongruens. Det dreier seg om at uoverensstemmelsen skaper ubehag, åpenbar lidelse og funksjonssvikt på flere området her i livet (Aaserud, 2021, s. 26).

Det logopediske arbeidet med transkvinner blir beskrevet på flere ulike måter i litteraturen. I denne artikkelen beskrives det som *feminisering av kjønnsuttrykket*, da dette begrepet oppfattes som inkluderende for det logopediske arbeidet med å feminisere stemmen, den nonverbale kommunikasjonen og den logopediske rådgivningen.

Aktualitet

Internasjonalt har det vært en sterk økning av personer som opplever kjønnsinkongruens (de Vries et al., 2015, s. 10) og man ser i den sammenheng økning i antall henvisninger (Aaserud, 2021, s. 57). Det synes å være tilfellet her til lands også. Nasjonal behandlingstjeneste for kjønnsinkongruens (NBTK, noen ganger omtalt som NBTS), som utreder og behandler kjønnsinkongruens i Norge, har de siste årene hatt en økning i antall henvisninger (Wæhre & Tønseth, 2018). Gjennom sitt samarbeid med NBTK har stemmeteamet i Statped også opplevd en sterk økning i antall henvisninger for personer med kjønnsinkongruens (Pedersen & Breivik, 2022).

I 2020 kom Helsedirektoratet med nye retningslinjer for arbeid med personer med kjønnsinkongruens i Norge. Her beskrives det også at man skal få hjelp til å endre stemmen hos logoped (Helsedirektoratet, 2020). Logopedisk arbeid med feminisering av kjønnsuttrykket blir i den sammenheng aktualisert, siden det nevnes eksplisitt i de nye retningslinjene. Et annet aspekt er at retningslinjene henvender seg direkte til kommunene, og presiserer at personer med kjønnsinkongruens skal ha utredningen, behandlingen og oppfølgingen der de bor.

En konsekvens av denne desentraliseringen i behandlingstilbudet er at logopeder som tidligere ikke har jobbet med feminisering av kjønnsuttrykket nå må sette seg inn i dette arbeidet.

Feminisering av kjønnsuttrykket

World Professional Association for Transgender Health (WPATH) sin Standards of Care (Coleman et al., 2022, s. S139 – S140) viser til at logopeder bør utvikle intervensjonsprogram for transpersoner som ikke er fornøyde med nåværende stemme.

Stemmen hevdes å være en essensiell del av vår menneskelige identitet – hvem vi er, hvordan vi føler oss og kommuniserer, samt hvordan andre mennesker opplever oss (Welch, 2005, s. 245). Stemmen står sentralt for å uttrykke

identitet og regnes som et av de viktigste sekundære kjønnskarakteristikaene (Diamant & Amir, 2021, s. 281). I den sammenheng er stemmen særdeles viktig for transkvinner med kjønnsinkongruens for å kunne uttrykke sin kjønnsidentitet i møte med andre mennesker. Tidligere forskning har vist at det å ha en stemme som er kongruent med egen kjønnsidentitet er kritisk for transpersoners livskvalitet og mentale helse, og kan også redusere kjønnsdysfori (DeVore et al., 2021, s. E896; Davies & Goldberg, 2006, i Diamant & Amir, 2021, s. 281). Forskning har til og med vist at det å ha en ikke-kongruent stemme kan være farlig for noen transpersoner og deres personlige sikkerhet (Creaven & O'Malley-Keighran, 2018, s. 4-5).

For å **feminisere stemmen** kan man ta utgangspunkt i ulike parametere. Ved å vite hva som er kjønntypisk ved de forskjellige parameterne, kan logopeden hjelpe transkvinnene å feminisere stemmen sin. Feminisering kan oppnås ved å jobbe med mange, men ikke nødvendigvis alle områdene. Fokusområder som ofte nevnes i litteraturen er *tonehøyde (pitch)*, *stemmeklang*, *luftfylt stemmekvalitet* og *prosodi* (Adler, 2007; Hirsch et al., 2019; Leung, 2018; Pickering & Greene, 2019; Thornton, 2008).

Tonehøyde, eller 'pitch' på engelsk, refererer til lytterens oppfatning av lyden og er nært knyttet til grunntonefrekvensen, som måles i Hertz (Hz), altså antall svingninger per sekund (Slethei et al., 2017, s. 46; Shewell, 2009, s. 185). En lav frekvens betyr at lyden er mørk, mens en høy frekvens betyr at lyden er lys. Tonehøyde anses som det mest framtrædende trekket ved stemmen som bidrar til vår oppfatning av kjønn hos en person sin stemme (Creaven & O'Malley-Keighran, 2018, s. 18; Gelfer & Mikos, 2005, s. 544). Kvinnelig stemmebånd er kortere og tynnere enn menn sine stemmebånd, og vibrerer derfor raskere, noe som resulterer i lysere tonehøyde.

Stemmeklang, eller resonans, handler om at lyder blir forsterket eller forlenget av en overflate ved å vibrere i en parallell vibrasjon (Shewell, 2009, s. 175). Det man betegner som hulrommene strekker seg som et sammenhengende rørformet rom fra stemmebåndene til munn- og/eller neseåpning og kalles for ansatsrøret (Rørbech, 2009, s. 87). Det er her stemmeklangen oppstår. Stemmeklangen anses å være viktig for å identifisere og differensiere kjønn (Carew et al., 2007, s. 593; Hirsch et al., 2019, s. 218). Hancock og Helenius (2012) påpeker forskjellene i mannlig og kvinnelig stemmeklang:

While male resonance can be described as «chest resonance,» which is a full sound associated with the feeling of the voice vibrating in the chest; female resonance is described as «head resonance,» which is a more forward focused, bright sound that resonates in the oral cavity. (Hancock & Helenius, 2012, s. 314)

Forstått på en slik måte, bør fokuset for personer som ønsker feminisering av stemmen være å få overført stemmeklangen fra brystklang til hodeklang (Carew et al., 2007; Hirsch et al., 2019, s. 218).

Luftfylt stemme, eller *breathy voice* på engelsk, kan defineres som «a phonation in which the vocal cords vibrate, as they do in normal (modal) voicing, but are adjusted so that a larger volume of air escapes, producing a sighing sound» (Gafni & Tsur, 2017, s. 460). Luftfylt stemme dreier seg med andre ord om mengden luft som slippes gjennom stemmebåndene. Noen hevder at menn vanligvis har en mindre luftfylt stemme enn kvinner (Hancock & Helenius, 2012, s. 317; Nygren et al., 2015, s. 24). En casestudie av Hancock & Helenius (2012) viser til at en mer luftfylt stemme kan bidra til feminisering av stemmen, og støttes av Hirsch et al. (2019, s.314).

Prosodi er en del av den fonologiske strukturen i språk, og dreier seg om blant annet trykk og intonasjonen (tonefallet) i det man sier (Kristoffersen, 2003, s. 13). Prosodien er forskjellig i ulike språk og dialekter, men kan også gi oss et inntrykk av talerens femininitet. Noen studier synes å vise at en hyppigere bruk av oppadgående intonasjon i en ytring, gjør at transkvinner oppfattes i tråd med sin kjønnsidentitet (Papeleu et al., 2023; Gelfer et al., 2019, s. 201-202). Trykkplassering kan også være viktig for transkvinner å jobbe med, da det gir dem en mulighet til å lysne tonehøyde (Gelfer et al., 2019, s. 200).

Metode

Funnene stammer fra semistrukturerte, kvalitative intervjuer gjort av seks logopedene som jobber med transkvinner som ønsker feminisering av kjønnsuttrykket. Logopedene har ulik utdanningsbakgrunn og erfaring; noen har jobbet som logoped i mange år, andre har jobbet mindre enn fem år som logoped. Alle har høyere grads utdanning. Siden dette er et lite felt i logopedien, ble det valgt å bare ha ett utvalgs-kriterie: at logopedene jobber med transkvinner med kjønnsinkongruens.

Det ble utformet en intervjuguide med et knippe åpne spørsmål, med mulighet for oppfølgingsspørsmål underveis. Hvert intervju varte i cirka en time. Datamaterialet er analysert ved hjelp av prinsipper hentet fra tematisk innholdsanalyse, med en abduktiv analysemetode.

Funn knyttet til stemmeøvelser

For å hjelpe transkvinnene å oppnå et mer feminint kjønnsuttrykk, tar logopedene utgangspunkt i ulike aspekter i det kommunikative uttrykket til transkvinnene. Logopedene fokuserer på å hjelpe transkvinnene ved å jobbe med tonehøyde, stemmeklang, prosodi og å få en mer luftfylt stemme i det logopediske arbeidet med stemme og kommunikasjon. Logopedene jobber ulikt når det gjelder feminisering av andre aspekter i kjønnsuttrykket.

«Og mange har jo en formening om dette med pitch, da. Altså, grunn tonefrekvens, at den skal opp.»

Sitatet ovenfor illustrerer det de fleste logopedene opplever i første møte med transkvinnene. De vil ha hjelp til å oppnå et lysere tonehøyde. I spørsmål om hvordan de jobber med tonehøyde, snakker logopedene ofte med transkvinnene om hva som er et typisk frekvensområde for mannlige og kvinnelige stemmer. Flere bruker en applikasjon på mobilen som heter Voice Analyst, som måler Hertz (Hz) i stemmen. Med utgangspunkt i denne Hz-målingen kan de kartlegge hvor transkvinnene ligger og hvor de vil i tonehøyde. Selv om transkvinnene ofte vil opp i tonehøyde, viser hovedtrekkene at logopedene ikke fokuserer så mye på å jobbe med dette isolert. En av logopedene beskriver det slik:

«(...) jeg bruker ikke time ut og time inn på (...) at de skal ligge på en pitch. (...) Det viktige er jo egentlig å finne en god talekvalitet i et frekvensområde, tenker jeg.»

En øvelse logopedene ofte nevner er Stemple et al. (1994) sine Vocal Function Exercises (VFE). VFE er delt inn i fire øvelser som gjøres to ganger hver, to ganger per dag. Øvelsene er utformet for å «improve the strength, endurance, and coordination of the respiratory, phonatory, and resonance systems, and improve maximum phonation time, glottic closure, and phonatory efficiency.» (Gelfer & Van Dong, 2013, s. 323.)

Logopedene jobber ofte med tonehøyde samtidig som de jobber med prosodi. De kan påpeke for transkvinnene at en feminin prosodi er mer preget av variasjon i intonasjonen.

En metode de kan bruke for å jobbe med dette, er ved å ta i bruk applikasjonen Voice Analyst nevnt tidligere, og lese setninger med transkvinnene hvor fokuset ligger på å gå opp og ned i tonehøyde under ytringen. Ved å måle Hz mens de leser setningen, får transkvinnene en nyttig parameter å jobbe ut ifra for å kunne få en mer variert prosodi i stemmen sin.

Det logopedene i denne studien ser ut til å legge vekt på, er å jobbe med stemmeklang. «Klangen, den må frem (...) i maska!», sier en av dem. Noen av logopedene nevner eksplisitt at det er stemmeklang de legger mest vekt på. De mener at stemmeklangen må opp og fram fra bryst- og strupeklang til hode- og oralklang.

Hva stemmeklang er og hvor i kroppen den ligger kan være abstrakt for transkvinnene å forstå. En av logopedene beskriver det slik: «Her må man justere seg etter hvor lett klienten forstår og klarer å kjenne selv – og hva er en fremre plassering, hva er resonans? Noen tar det veldig fort, mens andre skjønner ikke helt hva det er.». For å konkretisere dette, benytter logopedene seg av ulike metoder for å bevisstgjøre transkvinnene på hva stemmeklang er. En av logopedene tar YouTube til hjelp:

Jo, da bruker jeg gjerne en ganske fin, gammel filmsnutt på YouTube, og da er det – du vet han skuespilleren som spiller Poirot (...). Denne skuespilleren har uttalt brystresonans. Og så forklarer han i den lille filmsnutten, i et intervju, hvordan han har klart å lage den ekstreme hoderesonansen i Hercule Poirot-rollen. (...) Da er det ofte en aha-opplevelse for mange av mine når de ser på dette.

Når bevisstheten er på plass, bruker logopedene ulike teknikker for å modifisere stemmeklangen til transkvinnene. Bøyesen & Hide (2022) viser til effekten av teknikkene twang og medialisering i sin artikkel, både når det gjelder perseptuell analyse og måling av frekvensområder i transkvinnenes stemmeklang.

Logopedene vurderer det ofte også nyttig å jobbe med at transkvinnene skal få en mer luftfylt stemme. For å hjelpe transkvinnene å få mer luft i stemmen, sier en av logopedene at hun har hentet metoder fra taleflytfeltet:

Og da har jeg rett og slett adaptert fra taleflytundervisning, altså, sånn med gummistrikk, at du visualiserer «Ok, dra den i lengden», sant. Altså vi (...) benytter òg med mye, sånn, sanselige

erfaringer. I går hadde jeg en og da tok vi en liste med fornavn som begynner på en vokal, og da fikk (...) hun en gummistrikk, og så skulle hun på en måte dra ut (...) en myk stemmeansats, (...) altså, litt sånn «breathy».

Visualiseringer og sanselige erfaringer kan med andre ord være med på å konkretisere noe så abstrakt som å få mer luft på stemmen sin.

Logopedene viser seg å være delte i om det er deres jobb å feminisere andre aspekter i kommunikasjonen enn stemmen. I spørsmål om de jobber med noe utenfor feminisering av stemmen, ser logopedene ut til å tolke dette i retning av om de jobber med å feminisere kroppsspråket til transkvinnene eller ei. Noen av dem jobber med det direkte, andre ikke. Av de som jobber med kroppsspråket, jobber de hovedsakelig på den måten at de bevisstgjør transkvinnene om hva som er typiske maskuline og feminine trekk ved kroppsspråket mellom mennesker. En av logopedene kan innimellom vise forskjellen i hvordan menn og kvinner går. Hun forteller at noen av transkvinnene spør henne:

«Kan du hjelpe meg til å gå mindre maskulint?» Og jeg vet jo da at min jobb er stemmearbeidet, men det er jo ikke noe problem på slutten av en time å gå litt (...) og bare vise hvordan går egentlig mer en kvinne, da, kontra en mann.

Hirsch og Boonin (2019, s. 266) viser til at man kan øve på gange med transpersoner i det logopediske arbeidet med kommunikasjon. De påpeker at ciskvinner har større spillerom til å bryte med det typiske kjønnsuttrykket for kvinner, men det privilegiet har ikke transkvinner.

Funn knyttet til rådgivning

Funnene viser at en stor del av det å hjelpe transkvinnene dreier seg om rådgivning, ikke bare stemmeøvelser. I materialet kommer det frem at logopedene snakker med transkvinnene om hva femininitet er. Femininitet mener logopedene kan romme så mangt. En av logopedene sier at hvis målet til transkvinnene er å bli lest som kvinne, så må de sette seg ned og samtale om det: «(...) hva er det – feminin, hva er det for noen ting? For det kan være veldig forskjellig» mener hun. Hun sier at det logopediske arbeidet handler om hva transkvinnene selv vil, og at hennes jobb er «å finne metoder for å komme dit som de ønsker». Hvis det å få en lysere klang er viktig, så jobber de med det. Hvis ikke det er viktig, så gjør de ikke det.

Hardy et al. (2013, s. 5) mener at man burde ta utgangspunkt i transkvinnenes prioriteringer og behov. Dette samsvarer med sitatet over. Rådgivningen kan se ut til å hjelpe transkvinnene ved å bevisstgjøre dem om hva de selv mener er feminine trekk ved en stemme, og hva de selv vil fokusere på i logopedtimene. En av logopedene kan vise transkvinnene at en kvinnelig stemme også kan være dyp samtidig som den er feminin. Hun nevner at det kan hende at hun spiller av opptak, for eksempel av Marianne Antonsen, en ciskvinnelig artist med relativt dyp stemme.

Feminisering av stemmen ser ut til å være relativt til hva transkvinnene selv ønsker og har behov for å feminisere. En av logopedene oppsummerer det greit: «Ja, at de ønsker at det skal henge sammen. Stemmen og den de er, da. At det skal harmonisere, på en måte.» Stemmen og «den de er» kan bety en lysere, feminin røst for noen, og en mørk, maskulin stemme for andre.

Et syn som kommer fram blant logopedene er viktigheten av at transkvinnene øver på feminisering på egenhånd utenom logopedtimene. For å hjelpe transkvinnene å holde på et feminint uttrykk i stemmen sin, trenger de råd om hvordan de kan øve på egenhånd. En av logopedene påpeker at «Det krever mye. Det er mye egentrening.» En annen av logopedene sier at jo oftere man øver, jo bedre. Hun kommer med en metafor som viser til viktigheten av å øve hjemme:

Det er litt som å gå på en sti, da. Når du trækker på den noen ganger så... så vil den bli tråkket opp. Hvis man bare går der en gang iblant, eller på hver logopedtime, så – ja, gror det igjen.

Logopedene påpeker at transkvinnene bør jobbe litt og ofte med stemmen, helst hver dag. Dette kan bety korte intervaller på ti minutter, eksempelvis to ganger om dagen. For at de skal kunne gjøre det, må øvelsene formidles på en enkel måte, slik at transkvinnene tar dem i bruk på egenhånd utenfor logopedtimene. Logopedene forteller også at noen av transkvinnene kan ha øvd på feminisering av stemmen i forkant av å ha oppsøkt logoped, og i den sammenheng fått symptomer på stemmevansker som for eksempel dysfoni. En av logopedene beskriver det som at «på et eller annet vis så må det her bli noe annet enn bare at du blir verdensmester på logopedtimene.»

Utfordringer

For å hjelpe transkvinnene i tilstrekkelig grad, er det vesentlig å ha kjennskap til ulike utfordringer logopedene møter på. Å tilpasse seg hvert enkelt individ man møter, er viktig i det logopediske rådgivningsarbeidet.

Logopedene forteller at de møter på utfordringer knyttet til feminiseringen av stemmen. Hvis transkvinnene har en veldig mørk stemme som utgangspunkt, kan reisen mot en mer feminin stemme være lang. Trans Woman Voice Questionnaire (TWVQ) er et spørreskjema som måler transkvinnens oppfatning av femininitet i egen stemme før og etter feminisering av stemmen (Park et al., 2021, s. 1). En av logopedene eksemplifiserer denne utfordringen med utgangspunkt i TWVQ:

Et spørsmål til slutt (i TWVQ) hvor de sier noe om «For øyeblikket er stemmen min meget maskulin, noe maskulin, kjønnsnøytral, litt feminin, meget feminin». Så plasserer de seg på den skalaen når vi starter, og så plasserer de seg på den skalaen hvor de ønsker å være. (...) Så det er klart, hvis avstanden er veldig stor, da. Hvis du opplever at «Jeg er meget maskulin og jeg ønsker å være meget feminin», så er jo det en lengre vei å gå enn om man allerede er kjønnsnøytral, og så skal man være litt feminin.

En annen utfordring som framkommer blant logopedene, er at mange av transkvinnene har et negativt forhold til sin egen stemme. En logoped har opplevd at en transkvinne ikke turte å bruke stemmen sin i logopedtimene, og sier i den sammenheng at hun da blir «fratatt det verktøyet jeg har». En annen logoped beskriver det slik: «... mange har et veldig negativt forhold til sin egen stemme. Og det som er problemet når du skal jobbe med stemme er at stemmen må egentlig bli, litt sånn, din beste venn. For dere to må samarbeide.»

En ting som går igjen i materialet, er at logopedene diskuterer sin rolle som rådgiver. De beskriver transkvinnene på forskjellig vis: «belastet», «krevende liv», «i en vanskelig livssituasjon», «en gruppe som har hatt det ganske tøft», «en sammensatt gruppe med personer som av og til har ganske store utfordringer i livet sitt». Logopedene forteller at flere av transkvinnene faller av underveis i den logopediske oppfølgingen. En av logopedene reflekterer rundt hvordan man som logoped skal møte transkvinnene:

Denne gruppa her er (...) ... I en vanskelig livssituasjon, da. Eller opplever mye trakassering, overgrep, hets. Som selvfølgelig påvirker de. Og det må vi tåle, liksom. Eller, det må vi romme, på en eller annen måte. Men så må vi òg vite hvor våre grenser går, da, det synes jeg er viktig.

Av LHBT-personer (lesbiske, homofile, bifile og transpersoner) er det transpersoner som møter mest negative holdninger i samfunnet (Bufdir, 2019, s. 10). Logopedenes beskrivelser kan samsvare med statistikken, noe som igjen ser ut til å påvirke deres møte med transkvinnene.

Et syn mange av logopedene deler, er at deres jobb i all hovedsak er stemmearbeidet. En av logopedene har en annen holdning til sin rolle som rådgiver. Hvor går grensen mellom psykologi, rådgivning og logopedi? spør hun. På spørsmål om hun synes det er uheldig at man ikke alltid får jobbet med feminisering av stemmen, så svarer hun:

Nei. Jeg tenker at det er en del av kroppen, og følelseslivet, det er å jobbe med stemme. Kropp og sjel er ett. Og det tror jeg jeg har mange psykologer med meg på òg. Du kan ikke skille det.

Et annet syn som kommer fram blant logopedene, er at det er for lite kunnskap og evidens om feminisering i logopedien. En undersøkelse viser at logopeder føler seg lite kompetente i møte med transpersoner som oppsøker logopedisk arbeid med stemme og kommunikasjon (Litosseliti & Georgiadou, 2019, i Gunjawate, B. Kumar, et al., 2020, s. 56-456). Samtidig viser en annen spørreundersøkelse gjort av Matthews et al. (2017, s. 106) forholdet mellom logopeder sin opplæring i logopedisk arbeid med stemme og kommunikasjon med transpersoner, og hvorvidt de er komfortable med å jobbe med dem. Resultatene kan tolkes i den retning at logopedene føler seg komfortable med å jobbe med transpersoner til tross for lite opplæring. Det er flere artikler som viser til evidensen av feminisering i logopedien (Leyns et al., 2021; Oates et al., 2023; Bøyese & Hide, 2023). Man kan dermed hevde at kunnskapen logopedene savner på sett og vis allerede er der; men den er kanskje ikke like tilgjengelig som når det gjelder andre logopediske felt.

Til tross for utfordringer knyttet til rådgivning, enten det gjelder evidens og kunnskap eller deres rolle som rådgiver, sier logopedene at det er spennende og verdifullt å jobbe med transkvinnene. «Det betyr veldig mye for de personene, og man kan faktisk gjøre en veldig stor forskjell for enkeltindivider», sier en av logopedene.

Konklusjon

Logopedisk arbeid med stemme og kommunikasjon for transpersoner er overraskende mangfoldig og stort som felt. Selv om det blir mer og mer forsket på internasjonalt, er det få som utforsker dette nasjonalt. Et tema som jeg ble bevisst på etter å ha gjort intervjuene, er at flere av transkvinnene faller fra den logopediske oppfølgingen. Hva er det som gjør at dette skjer? Den eneste måten å finne ut av det på, er ved å spørre transkvinnene selv.

Det er gjennomført få kvalitative intervjustudier av transpersoner som går til logoped, med unntak av Holmberg et al. (2023). Studier som denne belyser viktigheten av å skreddersy behandlingstilbudet til hver enkelt transkvinne, da de har subjektive opplevelser av hva de ønsker for seg og sin stemme. Samtidig har vi logopeder behov for evidensbaserte verktøy og metoder, som Bøyese og Hide (2023) viser til i sin artikkel.

Feltet har behov for både kvalitative data som går i dybden på transkvinnenes subjektive opplevelse, men også kvantitative data om hva som hjelper dem til å få en mer feminin stemme. Utfordringen kommer når man forsøker å standardisere og operasjonalisere noe så subjektivt som feminitet, både når det gjelder kvalitative og kvantitative data.

Som logopeder har vi god kompetanse på kommunikasjon og stemme. Med denne kompetansen er vi i en unik posisjon til kunne å øke livskvaliteten til en sårbar gruppe mennesker som ønsker å føle, som den ene logopeden sa det så godt, «... at det henger sammen. Stemmen og den de er».

Litteraturliste

- Adler, R. (2007). Peer reviewed article gender voice issues: Voice and communication therapy for transsexual/transgender clients. *Voice & Speech Review*, 5(1), 293-299. <https://doi.org/10.1080/23268263.2007.10769774>
- Aaserud, R. (2021). Kjønnssinkongruens hos ungdom: Hvordan kan man forstå ungdom som er usikre på egen kjønnsidentitet? (1. utg.). Gyldendal.
- Buudir. (2019). Statistics on LGBTIQ inclusion in Norway. https://www.buudir.no/globalassets/global/nbbf/kjonn_identitet/statistics_on_lgbtiq_inclusion_in_norway.pdf
- Block, C., Papp, V. G., & Adler, R. (2019). Transmasculine voice and communication. In R. Adler, S. Hirsch, & J. Pickering (Eds.), *Voice and communication therapy for the transgender/gender diverse client: A comprehensive clinical guide*. Plural Publishing.
- Bøyesen, B., & Hide, Ø. (2022). Effekt av teknikkene twang og medialisering i modifiering av stemmen hos transkvinner. *Norsk tidsskrift for logopedi* (3).
- Carew, L., Dacakis, G., & Oates, J. (2007). The effectiveness of oral resonance therapy on the perception of femininity of voice in male-to-female transsexuals. *Journal of Voice*, 21(5), 591-603. <https://doi.org/10.1016/j.jvoice.2006.05.005>
- Coleman, E., Radix, A. E., Bouman, W. P., et al. (2022). Standards of care for the health of transgender and gender diverse people, Version 8. *International Journal of Transgender Health*, 23(Suppl 1), S1-S259. <https://doi.org/10.1080/26895269.2022.2100644>
- Creaven, F., & O'Malley-Keighran, M.-P. (2018). 'We definitely need more SLTs': The transgender community's perception of the role of speech and language therapy in relation to their voice, language, and communication needs. *Social Work and Social Sciences Review*, 19(3), 17-41. <https://doi.org/10.1921/swssr.v19i3.1189>
- DeVore, E. K., Gadkaree, S. K., Richburg, K., Banaszak, E. M., Wang, T. V., Naunheim, M. R., & Shaye, D. A. (2021). Coverage for gender-affirming voice surgery and therapy for transgender individuals. *Laryngoscope*, 131(3), E896-E902. <https://doi.org/10.1002/lary.28986>
- de Vries, A. L. C., Kreukels, B., T'Sjoen, G., Ålgars, M., & Mattila, A. (2015). Increase of referrals to gender identity clinics: a European trend? Characteristics and hypotheses. <https://epath.eu/wp-content/uploads/2014/07/EPATH-2015-Book-of-Abstracts.pdf>
- Diamant, N., & Amir, O. (2021). Examining the voice of Israeli transgender women: Acoustic measures, voice femininity and voice-related quality-of-life. *International Journal of Transgender Health*, 22(3), 281-293. <https://doi.org/10.1080/26895269.2020.1798838>
- Gafni, C., & Tsur, R. (2017). «Softened» voice quality in poetry reading: An acoustic study. *Style*, 51(4), 456-481. <https://doi.org/10.1353/sty.2017.0036>
- Gelfer, M. P., & Mikos, V. A. (2005). The relative contributions of speaking fundamental frequency and formant frequencies to gender identification based on isolated vowels. *Journal of Voice*, 19(4), 544-554. <https://doi.org/10.1016/j.jvoice.2004.10.006>
- Gelfer, M. P., Pickering, J., & Mordaunt, M. (2019). Pitch and intonation. In R. Adler, S. Hirsch, & J. Pickering (Eds.), *Voice and communication therapy for the transgender/gender diverse client: A comprehensive clinical guide*. Plural Publishing.
- Gelfer, M. P., & Van Dong, B. R. (2013). A preliminary study on the use of vocal function exercises to improve voice in male-to-female transgender clients. *Journal of Voice*, 27(3), 321-334. <https://doi.org/10.1016/j.jvoice.2012.07.008>
- Hancock, A., & Helenius, L. (2012). Adolescent male-to-female transgender voice and communication therapy. *Journal of Communication Disorders*, 45(5), 313-324. <https://doi.org/10.1016/j.jcomdis.2012.06.008>
- Hardy, T. L. D., Boliek, C. A., Wells, K., & Rieger, J. M. (2013). The ICF and male-to-female transsexual communication. *International Journal of Transgenderism*, 14(4), 196-208. <https://doi.org/10.1080/15532739.2014.890561>
- Helsedirektoratet. (2020). Nasjonal faglig retningslinje for helsetjenestetilbud til personer med kjønnsinkongruens. <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/kjonnssinkongruens>
- Hirsch, S., Gelfer, M. P., & Boonin, J. (2019). The art and science of resonance, articulation and volume. In R. Adler, S. Hirsch, & J. Pickering (Eds.), *Voice and communication therapy for the transgender/gender diverse client: A comprehensive clinical guide*. Plural Publishing.
- Holmberg, J., Linander, I., Södersten, M., & Karlsson, F. (2023). Exploring motives and perceived barriers for voice modification: The views of transgender and gender-diverse voice clients. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 66(7), 2246-2259. https://doi.org/10.1044/2023_jslhr-23-00042
- Kristoffersen, G. (2003). *Norsk prosodi*. Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.
- Leung, Y., Oates, J., & Chan, S. P. (2018). Voice, articulation, and prosody contribute to listener perceptions of speaker gender: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 61(2), 266-297. https://doi.org/10.1044/2017_jslhr-s-17-0067
- Leyns, C., Papeleu, T., Tomassen, P., T'Sjoen, G., & D'Haeseleer, E. (2021). Effects of speech therapy for transgender women: A systematic review. *International Journal of Transgender Health*, 22(4), 360-380. <https://doi.org/10.1080/26895269.2021.1915224>
- Litosseliti, L., & Georgiadou, I. (2019). Taiwanese speech-language therapists' awareness and experiences of service provision to transgender clients. *International Journal of Transgenderism*, 20(1), 87-97. <https://doi.org/10.1080/15532739.2018.1553693>
- Gunjawate, D. R., Kumar, R. B., Ravi, R., & Kunnath, L. S. (2020). Knowledge and attitudes toward transgender community among speech-language pathologists in India: A questionnaire-based exploration. *International Journal of Transgender Health*, 21(4), 455-462. <https://doi.org/10.1080/26895269.2020.1753135>
- Matthews, J.-J., Sullivan, J. R., Freeman, E., & Myers, K. (2017). NBASLH members' perceptions of communication services to transgender individuals. *Journal of the National Black Association for Speech-Language and Hearing*, 12(2). https://nbaslh.memberclicks.net/assets/docs/ECHO/Journal_Vol12_No2_120717.pdf
- Moen, V. (2019). Norske transkvinners opplevelse av kjønnsbekreftende behandling. *Fontene forskning*, 2. <https://fonteneforskning.no/pdf-15.85694.0.3.0c84e97a75>
- Mills, M., Stoneham, G., & Davies, S. (2019). Toward a protocol for transmasculine voice: A service evaluation of the voice and communication therapy group program, including long-term follow-up for trans men at the London Gender Identity Clinic. *Transgender Health*, 4(1), 143-151. <https://doi.org/10.1089/trgh.2019.0011>
- Nygren, U., Nordenskjöld, A., Arver, S., & Södersten, M. (2015). Effects on voice fundamental frequency and satisfaction with voice in trans men during testosterone treatment – A longitudinal study. *Journal of Voice*, 30(6), 766.e723-766.e734. <https://doi.org/10.1016/j.jvoice.2015.10.016>
- Nylund, B., & Benestad, E. E. P. (2020). Kjønnsuttrykk. <https://sml.sn.no/kj%C3%B8nnsuttrykk>
- Oates, J., Södersten, M., Quinn, S., Nygren, U., Dacakis, G., Kelly, V., Smith, G., & Sand, A. (2023). Gender-affirming voice training for trans women: Effectiveness of training on patient-reported outcomes and listener perceptions of voice. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 66(11), 4206-4235. https://doi.org/10.1044/2023_JSLHR-23-00258
- Park, C., Brown, S., & Courey, M. (2021). Trans woman voice questionnaire scores highlight specific benefits of adjunctive glottoplasty with voice therapy in treating voice feminization. *Journal of Voice*. <https://doi.org/10.1016/j.jvoice.2021.07.017>
- Pasientorganisasjonen for kjønnsinkongruens. (u.a.-a). Grunnleggende begreper og termer. <https://kjonnssinkongruens.no/ressurser/begreper/>
- Pasientorganisasjonen for kjønnsinkongruens. (u.a.-b). Hva er kjønnsinkongruens? <https://kjonnssinkongruens.no/kjonnssinkongruens/>
- Pasternak, K., & Francis, D. O. (2019). An update on treatment of voice-gender incongruence by otolaryngologists and speech-language pathologists. *Current Opinion Otolaryngology Head and Neck Surgery*, 27(6), 475-481. <https://doi.org/10.1097/moo.0000000000000582>
- Pedersen, M., & Breivik, A. (2022). Å finne ens egen stemme – logopedens rolle og betydningen av individets påvirkningskraft for stemmemodifisering. *Norsk tidsskrift for logopedi* (2). https://www.statped.no/contentassets/ef6d15525d-324b29a82f8e0bb26f836e/logopedi_2-22_a-finne-ens-egen-stemme-logopedens-rolle-og-betydningen-av-individets-pavirkningskraft-for-stemmemodifisering.pdf
- Pickering, J., & Greene, M. (2019). Voice and communication modification: Historical perspective. In R. Adler, S. Hirsch, & J. Pickering (Eds.), *Voice and communication therapy for the transgender/gender diverse client: A comprehensive clinical guide*. Plural Publishing.
- Rørbech, L. (2009). *Stemmebrugsleære* (5. utg.). Special-pædagogisk forlag.
- Slethei, K., Bollingmo, M., & Husby, O. (2017). *Fonetikk for logopeder og audiopedagoger*. Universitetsforlaget.
- Shewell, C. (2009). *Voice work: Art and science in changing voices*. Oxford, UK: Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9780470745588>
- Stemple, J. C., Lee, L., D'Amico, B., & Pickup, B. (1994). Efficacy of vocal function exercises as a method of improving voice production. *Journal of Voice*, 8(3), 271-278. [https://doi.org/10.1016/S0892-1997\(05\)80299-1](https://doi.org/10.1016/S0892-1997(05)80299-1)
- Thornton, J. (2008). Working with the transgender voice: The role of the speech and language therapist. *Sexologies: European Journal of Sexology*, 17(4), 271-276. <https://doi.org/10.1016/j.sexol.2008.08.003>
- Welch, G. (2005). Singing as communication. In D. Miell, R. MacDonald, & D. J. Hargreaves (Eds.), *Musical communication*. Oxford University Press.
- Wurm, M. (2017). Trans. In T. Lundberg, A. Malmquist, & M. Wurm (Eds.), *HBTQ+: Psykologiska perspektiv och bemötande*. Natur & Kultur Akademisk.
- Wæhre, A., & Tønseth, K. A. (2018). Vi har fått en eksplosiv økning i antall tenåringsjenter som ønsker å skifte kjønn. Tar du ansvaret, Bent Hoie? *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/Bjvg49/vi-har-faatt-en-eksplosiv-oenking-i-antall-tenaeringsjenter-som-oenker-aa>
- Aaserud, R. (2021). *Kjønnsinkongruens hos ungdom: Hvordan kan man forstå ungdom som er usikre på egen kjønnsidentitet?* (1. utg.). Gyldendal.